
Auteursrecht in hoofdlijnen

---

mr. N. van Lingen

Zesde druk

Noordhoff Uitgevers

Auteursrecht in hoofdlijnen

*Copyright finds its justification
in fair play and in traditional notions
of personal property.*
(Unesco, *The ABC of copyright*)

*Oprekking en uitbaleining van het auteursrecht tot een hoepelrok waar men van
alles onder kan brengen verdient geen aanbeveling.*
(S. Gerbrandy, *Auteursrecht in de steigers*, p. 47)

*'We mogen dus aannemen,' zei hij, 'dat de eigenaar van een kunstwerk daarover
niet het volledige beschikkingsrecht heeft.' Hij bladerde in zijn Van Lingen.*
(Koos van Zomeren, *De man op de Middenweg*, 2001, p. 167)

Auteursrecht in hoofdlijnen

mr. N. van Lingen

Zesde druk

Noordhoff Uitgevers Groningen Houten

Ontwerp omslag: G2K Designers, Groningen/Amsterdam

Omslagillustratie: G2K Designers, Groningen/Amsterdam

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB
Groningen, e-mail: info@noordhoff.nl

1 2 3 4 5 / 11 10 09

© 2007 N. van Lingen, Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/reprorecht). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

ISBN (ebook) 978-90-01-84946-7

ISBN 978-90-01-30787-5

NUR 820

Woord vooraf bij de zesde druk

Dit boek bevat, zoals de titel aangeeft, de hoofdlijnen van het auteursrecht. Niet meer, maar ook niet minder. Het doel is kennis en inzicht te verschaffen in (het wettelijk systeem van) het auteursrecht, op een ook voor niet-juristen begrijpelijke manier. Sinds de eerste druk in 1975 is het boek, als inleiding op dit steeds complexer geworden rechtsgebied, ook van nut gebleken voor het juridisch onderwijs en voor de rechtspraktijk. Daarom zijn de hoofdlijnen hier en daar wat verder uitgewerkt, en wordt in ruime mate verwezen naar jurisprudentie en literatuur. Daarbij is er steeds naar gestreefd het inleidend karakter te behouden, zodat het boek ook in omvang hanteerbaar blijft zonder dat dit afbreuk doet aan de volledigheid.

De voortgaande ontwikkelingen in nationale en Europese wetgeving en rechtspraak sinds de vorige druk (2002) maakten herziening en actualisering van het boek wederom noodzakelijk. In deze zesde druk zijn onder meer verwerkt het in 2003 herziene reprorecht, de omvangrijke wetswijziging van 2004 bij de implementatie van de Europese richtlijn voor het auteursrecht in de informatiemaatschappij en het in 2006 ingevoerde volgrecht voor beeldende kunstenaars.

De systematische indeling van het boek is sinds de vorige druk niet veranderd. Enkele nieuwe paragrafen zijn toegevoegd. In de bijlagen zijn, naast de volledige en geheel bijgewerkte actuele tekst van de Auteurswet 1912, de teksten opgenomen van de uitvoeringsbesluiten inzake het reprorecht en van de Databankenwet.

Amsterdam, oktober 2006 NvL

Inhoud

Gebruikte afkortingen 11

Summiere literatuuropgave 13

1 Aard en functie van het auteursrecht 15

- 1.1 Inleiding; wat is auteursrecht? 15
- 1.2 Auteursrecht in de digitale wereld 18
- 1.3 Wettelijke regeling 22
- 1.4 Ontstaan van auteursrecht, omvang en beperkingen 23

2 De rechthebbende 27

- 2.1 De maker of diens rechtverkrijgenden; wie is de maker? 27
- 2.2 Bewijs van makerschap 28
- 2.3 De maker die anoniem wil blijven 30
- 2.4 Een of meerdere makers; vormen van samenwerking 31
- 2.5 De maker van het verzamelwerk 33
- 2.6 Rechten op filmwerken 36
- 2.7 Makers en vervaardigers; ontwerp, leiding en toezicht 40
- 2.8 De werkgever als 'maker' 41
- 2.9 De rechtspersoon (vennootschap, stichting, vereniging) als 'maker' 44
- 2.10 Uitvoerende kunstenaars en naburige rechten 45

3 Het werk 51

- 3.1 Werken van letterkunde, wetenschap of kunst 51
- 3.2 Het werk: idee en vorm 53
- 3.3 De voorbeelden van art. 10 57
- 3.4 Werken in het algemeen; grensgevallen 68
- 3.5 Industriële vormgeving; auteursrecht en modellenrecht 71
- 3.6 Vertalingen en bewerkingen 74
- 3.7 Databanken 77
- 3.8 Werken waarop geen auteursrecht bestaat 80

4 Inhoud van het auteursrecht 83

- 4.1 De twee bevoegdheden: openbaar maken en verveelvoudigen 83
- 4.2 Verveelvoudigen 85
- 4.3 Verveelvoudigen op beeld- en geluidsdragers 88
- 4.4 Openbaar maken 91
- 4.5 Afgeleide betekenis van openbaarmaking 93
  - 4.5.1 Openbaarmaking van een verveelvoudiging 93
  - 4.5.2 Verbreiding van niet in druk verschenen werk 94
  - 4.5.3 Verhuren en uitlenen 96
  - 4.5.4 Voordracht, op- of uitvoering of voorstelling 98
  - 4.5.5 Satelliet- en kabeluitzending 99
- 4.6 Openbaarmaking en besloten kring 100
- 4.7 Openbaarmaking en onderwijs 102
- 4.8 Kabeltelevisie 103

- 5 Het persoonlijkheidsrecht (droit moral) 111**
  - 5.1 Persoonlijkheidsrecht en exploitatierecht 111
  - 5.2 De maker en zijn persoonlijkheidsrecht 113
  - 5.3 Inhoud van het persoonlijkheidsrecht 115
    - 5.3.1 Naamsvermelding 117
    - 5.3.2 Wijziging in titel en naam 117
    - 5.3.3 Wijzigingen in het werk 118
    - 5.3.4 Misvorming, verminking, aantasting 120
    - 5.3.5 Wijzigingen door de maker 123
  - 5.4 Afstand van morele rechten 123

- 6 De beperkingen van het auteursrecht 125**
  - 6.1 Beperkingen in het algemeen 125
  - 6.2 De duur van het auteursrecht 127
  - 6.3 Overnemen en citeren; onderwijs 133
    - 6.3.1 Overname door/uit pers en omroep 134
    - 6.3.2 Citeren in een eigen betoog 137
    - 6.3.3 Gebruik voor niet-commerciële onderwijsdoeleinden; bloemlezingen en readers 140
  - 6.4 Leenrecht 144
  - 6.5 Bibliotheken, musea en archieven 145
  - 6.6 Gehandicapten 146
  - 6.7 Actuele reportages 146
  - 6.8 Verveelvoudiging voor eigen gebruik; privékopie en reprorecht 147
    - 6.8.1 Achtergrond 148
    - 6.8.2 Drie regimes 149
    - 6.8.3 Privékopie 150
    - 6.8.4 Reprorecht 153
  - 6.9 Thuiskopie (privékopieën op informatiedragers) 158
  - 6.10 Portretten 161
    - 6.10.1 Portretten in opdracht 162
    - 6.10.2 Overige portretten 163
  - 6.11 Werken die door de overheid zijn openbaar gemaakt 168
  - 6.12 Werken in openbare plaatsen 170
  - 6.13 Incidentele verwerking 171
  - 6.14 Parodie 172
  - 6.15 Wettelijke licenties voor omroep en fonografische industrie 173
  - 6.16 Opnamen voor radio- of tv-uitzending 174
  - 6.17 Kerkmuziek 175
  - 6.18 Bevoegdheden van eigenaars 175
  - 6.19 Speciale bevoegdheid van schilders 176
  - 6.20 Justitiële autoriteiten 176

- 7 Exploitatie van auteursrechten 179**
  - 7.1 Auteursrecht als vermogensbestanddeel 179
  - 7.2 Volgrecht (droit de suite) 183
  - 7.3 Collectief beheer 185
  - 7.4 Buma en andere bemiddelingsorganisaties 187
  - 7.5 Overdracht van auteursrecht 191
  - 7.6 Licentieverlening 194
  - 7.7 Exploitatieovereenkomsten 197
  - 7.8 Uitgavecontracten 201

8	Rechtshandhaving en strafbepalingen	205
8.1	Optreden tegen inbreuk	205
	8.1.1 Wie kan optreden?	209
	8.1.2 Wat kan gevorderd worden?	210
	8.1.3 Welke rechter?	212
8.2	Bijzondere rechtsmiddelen	214
8.3	Technische beveiligingen en elektronisch rechtenbeheer	216
8.4	Strafbepalingen	217
9	Internationale aspecten	221
9.1	Inleiding	221
9.2	In Nederland beschermde werken	223
9.3	Geldingsgebied van de Auteurswet 1912	226
9.4	Berner Conventie	228
9.5	Universele Auteursrechtconventie	232
9.6	TRIPs-verdrag 1994 en WIPO-verdragen 1996	234
9.7	Auteursrecht en de Europese Gemeenschap	236
	9.7.1 EG-wetgeving	236
	9.7.2 Vrij verkeer van goederen: art. 28 (ex-30) en 30 (ex-36)	237
	9.7.3 Vrij verkeer van personen en diensten	238
	9.7.4 Onvervalste mededinging	239

Bijlagen 241

I	Tekst van de Auteurswet 1912	241
II	Besluit reprografisch verveelvoudigen	260
III	Besluit vergoeding reprografisch verveelvoudigen	262
IV	Databankenwet	263
V	Lijst van bij BC en/of UAC aangesloten landen	266

Rechtspraakregister 269

Trefwoordenregister 281

Gebruikte afkortingen

AA	Ars Aequi, Juridisch studentenblad
AB	Administratiefrechtelijke Beslissingen
Adv.-Gen.	Advocaat-Generaal
AMI	Informatierecht, tijdschrift voor auteurs-, media- en informatierecht
AMR	Auteursrecht, tijdschrift voor auteurs- en mediarecht (tot 1982 zonder ondertitel)
amvb	algemene maatregel van bestuur
(Vz.)ARRvS	(Voorzitter) Afdeling Rechtspraak van de Raad van State
Aw	Auteurswet 1912
a.w.	aangehaald werk
BC	Berner Conventie
BenGH	Benelux Gerechtshof
BIE	Bijblad bij De Industriële Eigendom
BMW	Eenvormige Beneluxwet op de Warenmerken
BTMW	Eenvormige Beneluxwet inzake Tekeningen of Modellen
Buma	Vereniging 'Het Bureau voor Muziekauteursrecht Buma'
BVIE	Beneluxverdrag inzake de Intellectuele Eigendom
BW	Burgerlijk Wetboek
CBB	College van Beroep voor het Bedrijfsleven
CIBRA	Commissie incasso, beheer en repartitie auteursrechtgelden
DRM	digital rights management
ECRM	Europese Commissie voor de rechten van de mens
EER	Europese Economische Ruimte
EG	Europese Gemeenschappen
EHRM	Europees Hof voor de rechten van de mens
ero	eigenrechtorganisatie
EU	Europese Unie
e.v.	en verder
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (Rome 1950)
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
Gr	Grondwet
GRUR-IT	Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Internationaler Teil
Hof EG	Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (Luxemburg)
IER	Intellectuele eigendom & reclamerecht
KB	Koninklijk Besluit
KG	Kort Geding
KNUB	Koninklijke Nederlandse Uitgeversbond
Ktg.	Kantongerecht (vanaf 2002: sector kanton van de rechtbank)
MvA	Memorie van antwoord
MvT	Memorie van toelichting
NBW	nieuw Burgerlijk Wetboek
NJ	Nederlandse Jurisprudentie
NJB	Nederlands Juristenblad
NTBR	Nederlands Tijdschrift voor Burgerlijk Recht
NUV	Nederlands Uitgeversverbond
OHIM	Office for Harmonization in the International Market

OM	Openbaar Ministerie
OMPI	Organisation Mondiale de la Propriété Intellectuelle
Pb.	Publicatieblad der Europese Gemeenschappen
Rb.	(Arrondissements)rechtbank
RO	Wet op de Rechterlijke Organisatie
ROW	Rijksoctrooiwet
Rv	Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering
RvdW	Rechtspraak van de Week
RvdW/KG	Rechtspraak van de Week/Kort Geding
Stb.	Staatsblad
Stcrt.	Nederlandse Staatscourant
Stemra	Stichting tot exploitatie van mechanische reproductierechten der auteurs
t.a.p.	ter aangehaalde plaatse
TRIPs	Agreement on Trade-Related aspects of Intellectual Property Rights
Trb.	Tractatenblad
UAC	Universele auteursrechtconventie
VSenV	Vereniging van Schrijvers en Vertalers
VvL	Vereniging van Letterkundigen/Vakbond van Schrijvers
Vzr.	Voorzieningenrechter
WCT	WIPO Copyright Treaty (1996)
WIPO	World Intellectual Property Organization
WNR	Wet op de naburige rechten
WOB	Wet openbaarheid van bestuur
WPNR	Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie
WPPT	WIPO Performances and Phonograms Treaty (1996)
WTO	World Trade Organization
WvSr	Wetboek van Strafrecht

Summiere literatuuropgave

Onderstaande lijst bevat een selectie uit de voornaamste bronnen en literatuur. Gezien het inleidende karakter van dit boek wordt, behoudens een enkele verkorte aanhaling, in de tekst hiernaar niet verder verwezen.

- Auteursrecht, Naburige rechten en Databankenrecht*, Wettenpockets privaatrecht, G.J.H.M. Mom (red.), tweede druk, Deventer 2005, Kluwer.
- Auteurswet 1912*, editie Schuurman & Jordens (nr. 75-I), zestiende druk, bewerkt door J.M. Meijer-van der Aa en D.J. Hesemans, Zwolle 2006, W.E.J. Tjeenk Willink.
- Intellectuele Eigendom, Tekst & Commentaar*, Ch. Gielen en D.W.F. Verkade (red.), tweede druk, Deventer 2005, Kluwer.
- Intellectuele eigendom*, Sdu wettenverzameling, P.G.F.A. Geerts en P.A.C.E. van der Kooij (red.), zevende druk, Den Haag 2006, Sdu Uitgevers.
- Jurisprudentie en annotaties Ars Aequi*, Intellectuele eigendom 1953-1998, vijfde druk, Nijmegen 1998, Ars Aequi Libri.
- Jurisprudentie media- en informatierecht*, IViR (red.), derde druk, Nijmegen 2006, Ars Aequi Libri.
- Rechtspraak intellectuele eigendom*, jurisprudentiebundel, P.G.F.A. Geerts, P.A.C.E. van der Kooij en A.A. Quaadvlieg (red.), vijfde druk, Den Haag 2002, Vermande
- AMI, tijdschrift voor auteurs-, media- en informatierecht, uitgave van de Vereniging voor Auteursrecht, Amsterdam, Cramwinckel, 6 × per jaar, sinds 1977.
(Voorheen genaamd *Informatierecht/AMI*; tot 1986 genaamd *Auteursrecht*, hier geciteerd als AMR).
- Computerrecht*, tijdschrift voor informatica en recht, Deventer, Kluwer, 6 × per jaar, sinds 1984.
- IER*, Intellectuele eigendom & reclamerecht, Deventer, Kluwer, 6 × per jaar, sinds 1985.
- Mediaforum*, tijdschrift voor media- en communicatierecht, Amsterdam, Cramwinckel, maandblad, sinds 1989.
- H.L. de Beaufort, *Auteursrecht*, Zwolle 1932, W.E.J. Tjeenk Willink.
- J.J. Brinkhof, F.W. Grosheide en J.H. Spoor (red.), *Intellectuele Eigendom, artikelsgewijs commentaar* (losbl.), 's-Gravenhage vanaf 1996, Elsevier.
- CIBRA-rapport*, Eindrapport van de Commissie Incasso, Beheer en Repartitie Auteursrechtgelden, Den Haag 1982, Ministerie van Justitie.
- H. Cohen Jehoram, *Kernpunten van intellectuele eigendom en mediarecht*, Zwolle 1984, W.E.J. Tjeenk Willink.
- H. Cohen Jehoram, *Kernpunten van auteursrecht*, Nijmegen 1993, Ars Aequi Libri.
- H. Cohen Jehoram en M.W.B. Asscher (red.), *Uitgeefovereenkomsten*, Zwolle 1988, W.E.J. Tjeenk Willink.
- T.E. Deurvorst, *Schadevergoeding, voldoening van een redelijke gebruiksvergoeding en winstafdracht bij inbreuk op intellectuele eigendomsrechten*, diss. Utrecht, Deventer 1994, Kluwer.
- E.J. Dommering e.a., *Informatierecht, Fundamentele rechten voor de informatiesamenleving*, Amsterdam 2000, Cramwinckel.
- M.M.M. van Echoud, *Choice of law in copyright and related rights, alternatives to the lex protectionis*, diss. Amsterdam, Den Haag 2003, Kluwer.
- G. van Empel en P.G.F.A. Geerts, *Bescherming van de intellectuele eigendom*, zesde druk, Deventer 2005, Kluwer.

- Th.C.J.A. van Engelen, *Prestatiebescherming en ongeschreven intellectuele eigendomsrechten*, diss. Leiden, Zwolle 1994, W.E.J. Tjeenk Willink.
- M. Frequin, *Auteursrechtgids voor de Nederlandse praktijk*, Den Haag 2005, Sdu Uitgevers.
- S. Gerbrandy, *Kort commentaar op de Auteurswet 1912*, Arnhem 1988, Gouda Quint.
- S. Gerbrandy, *Auteursrecht in de steigers*, Arnhem 1992, Gouda Quint.
- F.W. Grosheide, *Auteursrecht op maat*, diss. Utrecht, Deventer 1986, Kluwer.
- J.F. Haeck, *Idee en programmaformule in het auteursrecht*, diss. Amsterdam, Deventer 1998, Kluwer.
- E.D. Hirsch Ballin, *Auteursrechtelijke opstellen*, Deventer 1970, Kluwer.
- P.B. Hugenholtz, *Auteursrecht op informatie*, diss. Amsterdam, Deventer 1989, Kluwer.
- P.B. Hugenholtz, *Sleeping with the enemy*, inaug. rede UvA, Amsterdam 1999, AUP.
- J.J.C. Kabel en G. J.H.M. Mom (red.), *Intellectual property and information law, Essays in honour of Herman Cohen Jehoram*, Den Haag 1998, Kluwer.
- A. Komen en D.W.F. Verkade, *Compendium van het auteursrecht*, Deventer 1970, Kluwer, met Supplement 1973.
- B.J. Lenselink, *De verlening van exploitatiebevoegdheden in het auteursrecht*, diss. Utrecht, Den Haag 2005, Sdu Uitgevers.
- Th. Limperg, *Bescherming van vormgeving tegen plagiaat*, Amsterdam/Brussel 1971, Agon Elsevier.
- N. van Lingen, 'Ontwikkelingen in het auteursrecht', in *Omroeprecht en auteursrecht*, preadviezen CJV, Zwolle 1986, W.E.J. Tjeenk Willink.
- C. Masouyé, *Guide to the Berne Convention*, Genève 1978, OMPI/WIPO (ook in Franse editie).
- G.J.H.M. Mom, *Kabeltelevisie en auteursrecht*, diss. Amsterdam, Lelystad 1990, Vermande.
- J.C.S. Pinckaers, *From privacy toward a new intellectual property right in persona*, diss. Amsterdam, Den Haag 1996, Kluwer Law International.
- A.A. Quaedvlieg, *Auteursrecht op techniek*, diss. Nijmegen, Zwolle 1987, W.E.J. Tjeenk Willink.
- A.A. Quaedvlieg, *Auteur en aantasting, werk en waardigheid*, inaug. rede Nijmegen, Zwolle 1992, W.E.J. Tjeenk Willink.
- Chr. Schriks, *Het kopijrecht, 16de tot 19de eeuw*, diss. Leiden, Zutphen 2004, Walburg Pers.
- J.M.B. Seignette, *Challenges to the Creator Doctrine*, diss. Amsterdam, Deventer 1994, Kluwer.
- W.J. Soetenhorst, *De bescherming van de uitgeefprestatie*, diss. Utrecht, Zwolle 1993, W.E.J. Tjeenk Willink.
- J.H. Spoor, *Scripta manent, de reproductie in het auteursrecht*, diss. Utrecht, Groningen 1976, H.D. Tjeenk Willink.
- J.H. Spoor, *De gestage groei van merk, werk en uitvinding*, inaug. rede VU, Zwolle 1990, W.E.J. Tjeenk Willink.
- J.H. Spoor, D.W.F. Verkade en D.J.G. Visser, *Auteursrecht*, derde druk, Deventer 2005, Kluwer.
- D.W.F. Verkade, *Intellectuele eigendom, mededinging en informatievrijheid*, inaug. rede Leiden, Deventer 1990, Kluwer.
- D.W.F. Verkade en D.J.G. Visser, *Inleiding en parlementaire geschiedenis Databankenwet*, Den Haag 1999, Boom.
- D.W.F. Verkade, *Het belang van een bagatel*, afscheidsrede Leiden, 2002, Ars Aequi Libri.
- D.J.G. Visser, *Auteursrecht op toegang*, diss. Leiden, Den Haag 1997, Vuga.
- D.J.G. Visser, *Naburige rechten*, Deventer 1999, W.E.J. Tjeenk Willink.
- D.J.G. Visser, *Het ABC van iedere IE-inbreuk*, inaug. rede Leiden, Den Haag 2004, Boom.
- L. Wichers Hoeth (voorheen Drucker/Bodenhausen), *Kort begrip van het intellectuele eigendomsrecht*, achtste druk, bewerkt onder redactie van Ch. Gielen en N. Hagemans, Zwolle 2000, W.E.J. Tjeenk Willink.

1

Aard en functie van het auteursrecht

1.1 Inleiding; wat is auteursrecht?

Auteursrecht, ook wel aangeduid met de Engelse term *copyright*, is de door de wet aan een auteur verleende waarborg van zeggenschap over het door hem gemaakte werk.

Wanneer we het over ‘het auteursrecht’ hebben, bedoelen we daar meestal het exclusieve exploitatierecht mee. Daarbij moet dan evenwel niet uit het oog verloren worden dat het recht meer inhoudt, in die zin namelijk dat het ook de meer ideële, niet direct in geld uit te drukken belangen van de auteur in bescherming neemt.

Exploitatierecht

Krachtens zijn auteursrecht heeft de maker, en hij alleen, de beslissing over wat er met zijn werk gebeurt, en daarmee het middel in handen om het te *exploiteren*. Het is duidelijk dat het juist deze exclusieve mogelijkheid tot exploitatie van het werk is, waar het in de praktijk op aankomt; de auteur kan de vruchten van zijn creatieve arbeid plukken.

Dit mag dan in onze tijd een tamelijk vanzelfsprekende zaak zijn (maar daarover kan men twisten), – in het niet eens zo verre verleden was dat anders. De uitvinding van de boekdrukkunst in de vijftiende eeuw bracht ineens de mogelijkheid om geschriften in grotere aantallen te vermenigvuldigen en te verspreiden, en de vraag of men daartoe wel het recht had was er aanvankelijk in het geheel niet bij. Langzaam kwam er een bescherming van drukkers-uitgevers tegen roofdrukkerij tot stand, eerst bij wijze van gunst (*privilegie*) verleend door de overheid, later als recht (*kopijrecht*). De auteur zelf kwam in het stuk nog niet voor.

Tegen het eind van de achttiende eeuw begon het inzicht te groeien dat het werk van de auteur meer is dan een stoffelijk product; het accent werd geleidelijk verschoven van de uitgever naar de auteur zelf, van bescherming van commercie naar bescherming van creatie.¹ Tevens werd het begrip ‘auteur’ ruimer opgevat, en niet meer beperkt tot enkel het gebied der letterkunde.

1 Bij KB van 25 januari 1826 werd aan Goethe ‘het regt van kopij of kopijeren door den druk’ verleend, vermeld in *NJB* 1982/35, p. 971. Zie ook: J.A. de Vries, ‘Enige beschouwingen over het 19e eeuwse auteursrecht tegen de achtergrond van het incident Douwes Dekker/Van Lennep’, *AMI* 1996/9, p. 180. M. Reinsma, *Auteurswet 1881, Parlementaire geschiedenis wet 1881 – ontwerp 1884*, Zutphen 2006, Walburg Pers.

Persoonlijkheidsrecht (droit moral)

Hierbij is ook een ander aspect aandacht voor zich gaan opeisen. Tussen het werk, als product van de geest, en de maker bestaat een meer of minder strikt persoonlijke relatie; het zou een onwenselijke situatie zijn indien anderen deze band konden aantasten, bijvoorbeeld door het (lukraak) aanbrenge van wijzigingen in het werk. Ook kan men denken aan praktijken als waarover reeds Vondel zich beklagde: het uitbrengen van werk van anderen onder *zijn* naam.² In Vondels tijd was daar weinig aan te doen – tegenwoordig zou hiertegen zeker kunnen worden opgetreden. Het auteursrecht van nu beschermt tot op zekere hoogte ook de meer ideële belangen van de maker. Dit is het zogenaamde persoonlijkheidsrecht van de auteur; men spreekt ook wel van morele rechten, of *droit moral*.

Die persoonlijke band tussen maker en werk laat zich ook goed illustreren door het besluit van Jean-Paul Sartre in de jaren zestig, geen toestemming meer te geven voor openbare opvoering van zijn ‘Les mains sales’. De politieke situatie was gewijzigd en de schrijver voorzag een verkeerde interpretatie door het publiek. Toen het stuk in België toch een keer was opgevoerd en Sartre daartegen in het geweer kwam, werd hij door de rechter in het gelijk gesteld.³

Licentie

Het verschil in karakter tussen exploitatierecht en persoonlijkheidsrecht komt ook tot uiting in het volgende. Krachtens zijn exploitatierecht kan de auteur anderen verbieden datgene met het werk te doen waartoe uitsluitend hijzelf bevoegd is, anders gezegd: hij kan hun *toestemming* (licentie) daartoe verlenen tegen door hem te stellen, doorgaans financiële voorwaarden. Hij kan ook het exploitatierecht, geheel of gedeeltelijk, aan een ander *overdragen*, zodat deze rechtsopvolger dan de uitsluitend gerechtigde wordt. Zie over dit alles paragraaf 7.1 e.v. Het persoonlijkheidsrecht is echter naar zijn aard *onoverdraagbaar*; het blijft altijd bij de auteur en kan bovendien nog na diens dood worden uitgeoefend door iemand die daartoe uitdrukkelijk door hem is aangewezen.

Overdracht

Rechtsgrond

De vraag naar de *grondslagen* (rechtsgrond) van het auteursrecht is niet eenduidig te beantwoorden. Elk antwoord steunt uiteindelijk op een eigen theoretische opvatting over inhoud en gelding van recht.⁴ De vraagstelling is echter van meer dan theoretisch belang, omdat de evolverende opvattingen ter zake bepalend zijn voor rechtsvorming en rechtsvinding door wetgever en rechter, en daarmee voor de actuele rechtsposities der betrokkenen. In het algemeen, kan men zeggen, is de wettelijke erkenning van het recht van de auteur gegrond op overwegingen van billijkheid en van utiliteit.⁵

Billijkheid

In ons collectieve rechtsbewustzijn is de gedachte levend dat de auteur een billijke aanspraak heeft op erkenning van zijn geestelijke en materiële belangen

2 Zie H. L. de Beaufort, *Het auteursrecht in het Nederlandse en internationale recht*, Utrecht, 1909, p. 31.

3 Cour d'Appel de Bruxelles 11 april 1969, *Journal des Tribunaux* 1969, 388; zie E. Schulze, *Rechtsprechung zum Urheberrecht*, Ausl. Belg. 6.

4 De sinds het begin van de twintigste eeuw wat uit de belangstelling geraakte grondslagendiscussie heeft weer een belangrijke impuls gekregen door het in 1986 verschenen proefschrift van F.W. Grosheide. Hierover Gerbrandy (1988), p. 8 e.v. en 212. Zie voorts nog Gerbrandy (1992), de redes van Spoor (1990) en Verkade (1990), en Verkade, ‘De rol van rechtsbeginselen in het recht van de intellectuele eigendom en de ongeoorloofde mededinging’, *AA* 1991/10, p. 859 (143).

5 Zie H. Cohen Jehoram, ‘Auteursrecht: opportuniteit of recht. Een onvoltooid debat’, *AMI* 1992/4, p. 63.

**Intellectuele
eigendom**

met betrekking tot het werk dat hij heeft voortgebracht. Men zou, in het voetspoor van desbetreffende bepalingen in internationale verdragen,⁶ kunnen spreken van een mensenrecht,⁷ maar ook in deze optiek is *intellectuele eigendom* (het gebruikelijke verzamelbegrip voor auteursrecht en industriële eigendomsrechten) geen onbeweeglijke heilige koe. Dat betekent dat het auteursrecht ook als absoluut verbodsrecht zijn tijdgebonden grenzen kent; waar die grenzen liggen, is mede afhankelijk van heersende opvattingen inzake (vrije) toegang⁸ tot informatie en cultuuroverdracht en van maatschappelijke, vooral technische ontwikkelingen. De voorbeelden liggen voor het oprapen: zie de gevoerde discussies inzake reprecure, kabelomroep, leenrecht, computerprogrammatuur, alsook op mondiaal niveau inzake de in dit verband bijzondere behoeften van ontwikkelingslanden en de actuele implicaties van de digitale snelweg (internet)⁹ die geleid hebben tot de Europese Auteursrechtverdracht van 2001.

Utiliteit

Het auteursrecht heeft daarnaast ook een meer instrumentele zijde. Het is een effectief middel ter bescherming van de exploitatie van werken en steunt daardoor de instandhouding van informatiekanalen, waarvan de uitoefening van het recht van vrije meningsuiting (of ruimer: vrijheid van expressie en informatie) zozeer afhankelijk is.¹⁰ Dat is tegelijk een producenten- en consumentenbelang. Men ziet vandaag de dag dan ook een groeiende aandacht voor de bescherming van de rechtspositie van de primaire exploitanten van het werk (zoals uitgever, producenten van beeld- en geluidsdragers, filmproducenten), hetzij als rechtsopvolger van de auteur, hetzij uit eigen hoofde (naburige rechten of *droits voisins*). Dit ligt in de lijn van een meer utilitaire benadering van het auteursrecht, zoals in de Amerikaanse Constitutie waar de rechtsbescherming van creativiteit wordt gekoppeld aan de doelstelling, de voortgang van (toegepaste) kunsten en wetenschappen te bevorderen.¹¹

**Mediarecht,
informatierecht**

Aldus bezien staat de 'geestelijke eigendom' van na de Franse revolutie thans weer wat dichterbij het eigenlijke begin, de komst van de drukpers, als eerste medium tot informatieverspreiding op grotere schaal. Auteursrecht en mediarecht worden tegenwoordig dan ook vaak in één adem genoemd. Weer ruimer is het inmiddels ingeburgerde begrip informatierecht, waaronder de talrijke uiteenlopende publiek- en privaatrechtelijke aspecten van het actuele informatietijdperk zijn samengebracht.¹² De enorm toegenomen economische betekenis van de informatiesector en de veranderende communicatiepatronen in de samenleving hebben geleid tot vergrote belangstelling voor, en ook kritische herwaardering van aard en functie van het auteursrecht.¹³ In 1998 was het auteurs-

- 6 Art. 27 lid 2 Universele verklaring van de rechten van de mens (1948); art. 15 lid 1 sub c Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (1966, door Nederland geratificeerd in 1978); art. 17 lid 2 Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (2000).
- 7 F. Klaver, 'Het auteursrecht is ook een mensenrecht', *AMR* 1982/5, p. 125 e.v.
- 8 Zie het proefschrift van D.J.G. Visser (1997). E.J. Arkenbout, *AMI* 2000/7, p. 127 wijst op het schrikbeeld van tweedeling tussen *information haves* en *information have-nots*.
- 9 Maatschappelijke verontrusting klonk door in gestelde Kamervragen naar aanleiding van de WIPO-verdragen van 1996; zie *AMI* 1997/1, p. 18.
- 10 Art. 7 Grondwet; art. 10 EVRM.
- 11 Vgl. H. Cohen Jehoram, *NJB* 1983/11, p. 329 e.v.
- 12 H. Cohen Jehoram, 'Auteurs-, media- en informatierecht', *AMR* 1985/3-4, p. 43 e.v.
- 13 Zie de in noot 4 aangehaalde werken en voorts Spoor/Verkade/Visser (2005); Van Lingen (1986); H. Cohen Jehoram in *AMI* 1989/4, p. 91 en 1989/6, p. 143; T. Koopmans, 'Intellectuele eigendom, economie en politiek', *AMI* 1994/6, p. 107; F.W. Grosheide, 'De commercialisering van het auteursrecht', *AMI* 1996/3, p. 43; R.W. Holzhauser, 'CPB: Copyright protection, not more but different', *AMI* 2000/5, p. 77.

recht in brede zin in Nederland goed voor 5,5% van het BBP (bruto binnenlands product).¹⁴

Ten slotte nog dit. Een goede exploitatie van het werk is een gezamenlijk belang van auteur en exploitant. Maar als contractpartners staan zij ook tegenover elkaar, doorgaans in ongelijke economische machtsposities.¹⁵ De auteur komt nog meer in het gedrang door de groeiende trend van mediaconcentratie met samenwerkingsverbanden tussen muziekluitgevers, platenmaatschappijen, ka-belexploitanten en internetproviders. Een wettelijke regeling betreffende auteurscontracten zou de verhoudingen eventueel wat kunnen rechttrekken.¹⁶ Voor de rechtspositie van de beroepsauteur is intussen, naast het auteursrecht, vooral ook van belang de bescherming die hij aan het arbeidsrecht en het sociale verzekeringsrecht kan ontnemen, en niet te vergeten de mate van financiële steun door de overheid (subsidies, de voormalige beeldende kunstenaarsregeling BKR, enzovoort). Deze terreinen worden in dit boek niet verder betreden.¹⁷

1.2 Auteursrecht in de digitale wereld

Het hedendaagse auteursrecht is in de ban geraakt van de snelle digitalisering van informatiestromen. De voortgaande ontwikkeling van de elektronische snelweg en van het internet vormt een revolutionaire fase in de geschiedenis van de informatievoorziening, waarvan de maatschappelijk-culturele betekenis wel wordt vergeleken met de uitvinding van boekdrukkunst. *Access for all* is het moderne credo, en tevens de veelzeggende naam van een der internetproviders (XS4ALL). De vraag is wel gesteld, of traditionele intellectuele eigendomsrechten zoals het auteursrecht nog wel bestaansrecht hebben in de digitale maatschappij.¹⁸ Anderen wijzen erop dat het auteursrecht in het verleden de opkomst van een groot aantal nieuwe media en technieken – zoals de fonograaf, radio en televisie, kabel, informatica – heeft doorstaan en voorspellen dat dit voor de informatiesnelweg niet anders zal zijn.¹⁹ ‘The answer to the machine is in the machine.’²⁰

Digitalisering is een technisch proces, dat nieuwe typen van communicatie (computernetwerken) en van informatiedragers (de ‘nieuwe media’, multimediale producten) heeft gebracht. Dit roept voor het auteursrecht vragen en problemen op die onder meer te maken hebben met de toepassing van de bestaande kernbegrippen (werk en maker-

14 Rapportage SEO (Stichting voor Economisch Onderzoek UvA), 2000, uitgave Stichting Auteursrechtbelangen.

15 Zie P.B. Hugenholtz, *Sleeping with the enemy*, inaug. rede UvA, 1999.

16 Zie P.B. Hugenholtz en L. Guibault, *Auteurscontractenrecht: naar een wettelijke regeling?* Onderzoek in opdracht van het WODC (ministerie van Justitie), IViR, augustus 2004.

17 Vgl. H. Cohen Jehoram ‘De maatschappelijke positie van auteurs en hun relatie tot de exploitanten van hun werken’, *AMR* 1978/4, p. 53 e.v.; F.W. Grosheide, ‘Moeten kunstenaars van de wind leven?’, *AMR* 1979/4, p. 63 e.v.; C.H.J. van Leeuwen e.a., *Praktijkgids Artiest & Recht*, Kluwer (jaarlijkse editie).

18 Vgl. E.J. Dommering, ‘Het auteursrecht spoelt weg door het elektronisch vergiet’, *Computerrecht* 1994, p. 109.

19 P.B. Hugenholtz, ‘Het auteursrecht, het internet en de informatiesnelweg’, *NJB* 1995/14, p. 513.

20 Charles Clark. Het gaat er met andere woorden niet om, de toegang tot en het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal te blokkeren, maar om dit (via het netwerk) te registreren. Men spreekt in dat verband wel van *digital rights management* (DRM).

schap; openbaar maken en verveelvoudigen; de strekking van de beperkingen van het auteursrecht) op dat nieuwe gebeuren. De antwoorden liggen niet alleen in de schoot van nieuwe wetgeving en jurisprudentie, maar ook in de techniek zelf (kopieerbeveiligingen). In 2004 is de in 2001 vastgestelde Europese Auteursrechtlijn²¹ in onze Auteurswet geïmplementeerd. Deze richtlijn wil in Europa de aanspraken en beperkingen van het auteursrecht op een breed terrein, maar met name wat betreft het gebruik van werken op het internet, harmoniseren zodat voor (de lidstaten van) de Europese Gemeenschap de ratificatie van de WIPO-verdragen uit 1996 mogelijk wordt. Enkele van de belangrijkste problemen worden hierna aangestipt. Zij zullen verder in dit boek bij de behandeling van de afzonderlijke onderwerpen nog ter sprake komen.

Informatica	Het auteursrecht beschermt oorspronkelijke werken met een eigen, persoonlijk karakter. Voor wat betreft de informatica is er duidelijkheid ontstaan. Dat computerprogramma's werken (kunnen) zijn, staat sinds 1994 in de wet (art. 10 lid 1 sub 12° jo. art. 45h-45n Aw). Het werd voordien ook al in rechtspraak en literatuur aangenomen.
Informatie	Problematischer ligt de situatie bij de informatie zelf, de werken op het digitale netwerk. Traditionele aanknopingspunten als plaats, tijd, originaliteit en authenticiteit zijn hier door de snelle interactie moeilijker te bepalen of dreigen zelfs te verdwijnen. Tekst, geluid en beeld kunnen in seconden wereldwijd worden gereproduceerd, waarbij de kopie (kloon) niet van het origineel is te onderscheiden. Voorts kunnen interactiviteit en computermanipulatie kijkers en luisteraars tot medeauteurs maken.
Uploaden, downloaden	Het invoeren van werken in een digitaal netwerk (<i>uploaden</i>) en het kopiëren door een gebruiker (<i>downloaden</i>) zijn onder het auteursrecht vallende verveelvoudigingshandelingen. Dit geldt niet voor het enkel bekijken of beluisteren van werken via het netwerk, waarbij een technisch onvermijdelijke tijdelijke opslag in het werkgeheugen van de computer plaatsvindt (art. 13a Aw). ²² Dat dergelijk consumptief gebruik, zoals het <i>browsen</i> over het netwerk, buiten de werkingssfeer van het auteursrecht dient te blijven, was ook de strekking van een Kamerbrede motie van december 1996. ²³ Het Europese Groenboek van 1995, dat de basis legde voor de richtlijn van 2001, wees nog in een andere richting. ²⁴ Bij de totstandkoming van de 'digitale' WIPO-verdragen in december 1996 (WCT voor het auteursrecht en WPPT voor de naburige rechten) is men er op dit punt nog niet uitgekomen. ²⁵
Browsen	Die mondiale WIPO-verdragen zijn mede geïnitieerd door de lobby van (vooral Amerikaanse) uitgevers en audiovisuele producenten met ambities op de informatiesnelweg. Het heeft onder meer geleid tot vastlegging van een openbaarmakingsrecht, omvattend het uitsluitend recht tot elke 'communication to the
WIPO-verdragen	

21 Richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij, *PbEG L 167/10*.

22 Vgl. echter voor computerprogramma's de ruime omschrijving van verveelvoudigen in art. 45i Aw.

23 Afgedrukt in *AMI* 1997/1, p. 18.

24 Europese Commissie, *Green Paper, Copyright and Related Rights in the Information Society*, COM(95) 382, 19 juli 1995, p. 51-52.

25 Zie de bijdragen van E.J. Arkenbout, F.W. Grosheide en P.B. Hugenholtz in *AMI* 1997/4. Daar zijn ook de verdragsteksten afgedrukt.

public' waaronder is begrepen het 'making available to the public'. Daaronder vallen ook elektronische *on demand* diensten. Of en in welke mate het publiek daadwerkelijk van die beschikbaarstelling gebruikmaakt, is auteursrechtelijk niet doorslaggevend.

Het WCT noemt voorts in algemene bewoordingen de beschermbaarheid van computerprogramma's en van creatief samengestelde gegevensverzamelingen (databanken). Ook dit brengt voor het Nederlandse recht geen nieuws. Databanken worden ingrijpender geregeld door een EG-richtlijn uit 1996, die in 1999 in de Nederlandse wetgeving is geïmplementeerd.²⁶

Richtlijn

De hiervoor genoemde Auteursrechtlijn 2001/29/EG strekt tot harmonisatie binnen de EG van het auteursrecht, met name de toepassing ervan in de moderne informatiemaatschappij waar de verspreiding en kennisname van werken in toenemende mate via de computer (internet) plaatsvindt. De lidstaten moesten uiterlijk eind 2002 hun nationale wetgeving hieraan hebben aangepast. De richtlijn, die ook betrekking heeft op de naburige rechten (zie par. 2.10), formuleert de drie basisrechten van de rechthebbende (reproductierecht, recht van mededeling aan het publiek en distributierecht) en somt de beperkingen en restricties op die in de nationale wetgevingen daaraan kunnen worden gesteld. Verder worden regels gegeven tegen het omzeilen ('kraken') van technische voorzieningen die zijn aangebracht om ongeautoriseerd gebruik van werken tegen te gaan. Hoewel de Nederlandse wetgeving in grote lijnen al aan de richtlijn voldeed, zijn bij de implementatie op veel plaatsen aanpassingen aangebracht.

Drie rechten

De Auteursrechtlijn²⁷ is in feite de Europese vertaalslag van de WIPO-verdragen van 1996, maar gaat op verschillende punten verder. Het is, na eerdere richtlijnen op deelgebieden (zie par. 1.3 en par. 9.7) de eerste richtlijn die het auteursrecht over de volle breedte bestrijkt, zij het dat enkele onderdelen niet worden geregeld (zoals het persoonlijkheidsrecht, contractenrecht, collectief beheer). De lidstaten worden verplicht in hun nationale wetgeving te voorzien in een drietal exclusieve rechten voor auteurs (en voor de, hier niet nader te bespreken, naburige rechthebbenden, dat zijn uitvoerende kunstenaars, fonogrammenproducenten, filmproducenten en omroeporganisaties), te weten:

- *reproductierecht*: het uitsluitende recht om de directe of indirecte, tijdelijke of duurzame, volledige of gedeeltelijke reproductie van hun werken, met welke middelen en in welke vorm ook, toe te staan of te verbieden (art. 2);
- *recht van mededeling aan het publiek*: het uitsluitende recht om de mededeling van hun werken aan het publiek, per draad of draadloos, met inbegrip van de beschikbaarstelling van hun werken voor het publiek op zodanige wijze dat deze voor leden van het publiek op een door hen individueel gekozen plaats en tijd toegankelijk zijn, toe te staan of te verbieden (art. 3);

²⁶ Richtlijn 96/9/EG van 11 maart 1996 betreffende de rechtsbescherming van databanken (*Pb. L 77/20*). Databankenwet, wet van 8 juli 1999, *Stb.* 303 (tekst achter in dit boek, Bijlage IV; zie par. 3.7).

²⁷ Zie E.J. Arkenbout, 'Nieuw auteursrecht op komst', *AMI* 2000/7, p. 125, en de commentaren van P.B. Hugenholtz, D.J.G. Visser en K.J. Koelman in *AMI* 2001/1, p. 2 e.v.

- *distributierecht*: het uitsluitende recht om elke vorm van distributie onder het publiek van het origineel van hun werken of kopieën daarvan, door verkoop of anderszins, toe te staan of te verbieden (art. 4).

Deze drie rechten lagen al besloten in het volgens de Nederlandse Auteurswet aan de maker toekomende, ruim en medianeutraal omschreven recht om het werk openbaar te maken en te verveelvoudigen (art. 1 en 12-14). Nieuw ontstane exploitatievormen, ook in de digitale omgeving, zijn daar in de loop der tijd geruisloos ondergebracht. Dat geldt ook voor het recht van mededeling aan het publiek (openbaarmaking), waaronder bijvoorbeeld allerlei vormen van *on demand* beschikbaarstelling van werken via het internet vallen.

Uitputting

Het distributierecht met betrekking tot het origineel of kopieën (exemplaren) van het werk houdt op (is 'uitgeput') zodra die *binnen de Gemeenschap* rechtmatig in het verkeer zijn gebracht. Zie thans art. 12b Aw. Het gemeenschapsrecht laat geen mondiale uitputting toe, zoals dat in ons land voorheen wel werd voorgestaan. Dat betekent bijvoorbeeld dat Amerikaanse rechthebbenden parallelimporten van in de Verenigde Staten uitgebrachte cd's in Europa kunnen tegen gaan.

Art. 5 van de richtlijn somt een reeks van beperkingen op die de lidstaten in hun wetgeving kunnen, niet moeten, opnemen. Slechts één beperking is verplicht gesteld: auteursrechthebbenden kunnen niet verbieden dat, bij rechtmatig gebruik zoals *browsen*, het werk tijdelijk en technisch noodzakelijk wordt opgeslagen (gereproduceerd) in het werkgeheugen van de computer (*caching*).

Caching

Zie thans art. 13a Aw, waar deze beperking is verwerkt in de omschrijving van het auteursrechtelijke begrip verveelvoudiging. Van de overige, facultatieve beperkingen stonden vele reeds vermeld in art. 15 e.v. van onze Auteurswet (zie hoofdstuk 6). Volgens de richtlijn moeten die beperkingen voldoen aan de zogenoemde *drie-stappen-toets*, dat wil zeggen dat (1) zij slechts in bepaalde bijzondere gevallen mogen worden toegepast, (2) mits daarbij geen afbreuk wordt gedaan aan de normale exploitatie van het werk en (3) de wettige belangen van de rechthebbende niet onredelijk worden geschaad. Die toets is (als instructienorm) ook opgenomen in art. 9 lid 2 BC en art. 13 TRIPS-verdrag. In de literatuur bestaat verdeeldheid of volgens de richtlijn deze toets de wetgever dan wel de rechter tot leidraad heeft te dienen.²⁸ Bij de implementatie van de richtlijn is ervoor gekozen de toets niet expliciet in de Auteurswet op te nemen, omdat de drie-stappen-toets beschouwd wordt als het tot de wetgever gerichte algemene normatieve kader waaraan deze de wettelijke vormgeving van de beperkingen op de rechten toetst. Voor de rechter biedt dit in voorkomende gevallen een houvast bij de verdrags- of richtlijnconforme interpretatie van een bepaalde wettelijke beperking.²⁹ Omdat het overnemen van die beperkingen uit de richtlijn in de nationale wetgeving facultatief is, blijft een echte harmonisatie van het auteursrecht binnen de EG illusoir.

De daadwerkelijke betekenis van de genoemde beperkingen is in de digitale omgeving niet los te zien van de in art. 6 van de richtlijn voorgeschreven rechtsbescherming tegen het omzeilen van technische beveiligingen (zoals encryptie). Zie thans Art. 29a-29b Aw. Zo kan bijvoorbeeld de rechthebbende bewerkstelligen dat hij de hem toekomende 'billijke compensatie' ontvangt voor een wettelijk toegestane kopie voor privégebruik.

²⁸ Zie K.J. Koelman, 'De nationale driestappentoets', *AMI* 2003/1, p. 6.

²⁹ TK 2001-2003, 28 482, nr. 3, p. 20 en nr. 5, p. 18. Kritiek hierop door H. Cohen Jehoram, 'Nu de gevolgen van trouw en ontrouw aan de Auteursrechtlijn voor *fair use*, tijdelijke reproductie en driestappentoets', *AMI* 2005/5, p. 153.

Providers De Auteursrechtlijn geeft zelf geen regels voor de vraag of *serviceproviders* (die, wat simpel gezegd, voor de technische verbinding zorgen) aansprakelijk zijn te houden voor auteursrechtinbreuk op het netwerk. Dit wordt in breder verband geregeld in een andere richtlijn, de zogenoemde *E-commerce-richtlijn*³⁰, waar die aansprakelijkheid is beperkt tot de gevallen dat de provider niet ingrijpt nadat hij erop is geattendeerd dat via zijn server inbreuk op een auteursrecht wordt gemaakt. In de Nederlandse rechtspraak was dit al eerder in gelijke zin beslist.³¹

1.3 Wettelijke regeling

Auteurswet 1912 De nu geldende wettelijke regeling van het auteursrecht is bij de volgende hoofdstukken als uitgangspunt genomen. Dat is de Auteurswet 1912 (Aw), zoals deze in de afgelopen decennia herhaaldelijk werd herzien; de tekst hiervan is als bijlage I achter in dit boek opgenomen. Bovendien zijn, in internationale situaties, de auteursrechtverdragen van belang waartoe Nederland is toegetreden: de Berner Conventie van 1886 (BC) en de Universele Auteursrechtconventie van 1952 (UAC).

BC en UAC In 1985 zijn de meest recente, in 1971 herziene teksten van beide conventies (Aktes van Parijs) goedgekeurd.³² De voor bekrachtiging van de herziene BC noodzakelijke aanpassing van de nationale wetgeving heeft in 1985 geleid tot enkele niet onbelangrijke wijzigingen in de Auteurswet, met name betreffende de rechten op films. Daarna volgden wijzigingen in verband met, onder meer, piraterijbestrijding (1989 en 1999)³³, heffing op blanco audio- en videocassettes (1991)³⁴, invoering nieuw BW (1992)³⁵, invoering WNR (1993)³⁶, computerprogramma's (1994)³⁷, duurverlenging (1995)³⁸, leen- en verhuurrecht (1995)³⁹, satel-

Wetswijzigingen

30 Richtlijn 2000/31/EG van 8 juni 2000, *PbEG L 178/1*.

31 Pres. Rb. Den Haag 12 maart 1996, *AMI* 1996/5, p. 96; *Computerrecht* 1996/2, p. 73, met noot DWFV; *Mediaforum* 1996/4, p. B59, met noot Visser op p. 61 (*Scientology I*). Rb. Den Haag 9 juni 1999, *AMI* 1999/7, p. 110, met noot Koelman; *Mediaforum* 1999/7-8, p. 205, met noot Visser; *BIE* 1999/11, nr. 117, p. 458, met noot AAQ; *Computerrecht* 1999, p. 200, met noot Hugenholtz; *IER* 1999/5, nr. 47, p. 237. Hof Den Haag 4 september 2003, *NJ* 2003, 664; *AMI* 2003/6, nr. 18, p. 217, met noot Hugenholtz; *IER* 2003/6, nr. 69, p. 352, met noot FWG; *Mediaforum* 2003/10, nr. 45, p. 337, met noot Visser; *BIE* 2004/8, nr. 57, p. 394, met noot AAQ; *Computerrecht* 2003, p. 350, met noot Koelman (*Scientology II*). Cass. beroep ingetrokken, zie HR 16 december 2005, *AMI* 2006/6, nr. 18.

32 Wet van 30 mei 1985, *Stb.* 306. De verdragsteksten zijn opgenomen in *Trb.* 1972, 157 en 114, en *Trb.* 1976, 37.

33 Wet van 3 juli 1989, *Stb.* 282 (in werking getreden op 1 oktober 1989) en wet van 25 februari 1999, *Stb.* 110 (in werking getreden op 15 april 1999).

34 Wet van 30 mei 1990, *Stb.* 305 (in werking getreden op 1 januari 1991).

35 Wet van 2 april 1991 (Invoeringswet Boeken 3, 5 en 6 nieuw BW, dertiende gedeelte), *Stb.* 199 (in werking getreden op 1 januari 1992).

36 Wet van 18 maart 1993, *Stb.* 178 (in werking getreden op 1 juli 1993).

37 Wet van 7 juli 1994, *Stb.* 521 (in werking getreden op 1 september 1994).

38 Wet van 21 december 1995, *Stb.* 651-652 (in werking getreden op 29 december 1995).

39 Wet van 21 december 1995, *Stb.* 653 (in werking getreden op 29 december 1995).

lietomroep en kabeldoorgifte (1996)⁴⁰, en databanken (1999)⁴¹, repro-
recht (2002)⁴², toezicht collectief beheer (2003)⁴³, verlengde aansprake-
lijkheid thuishopie (2004)⁴⁴, implementatie Auteursrechtlijn
(2004)⁴⁵, hergebruik overheidsinformatie (2005)⁴⁶ en volgrecht
(2006)⁴⁷.

Gelijkstellings- beginsel

Na de inleidende opmerkingen in de eerste paragraaf wordt hier niet verder in-
gegaan op de historische ontwikkeling van het auteursrecht en de ervoor aan te
voeren rechtsgronden. De internationale aspecten van het auteursrecht worden
behandeld in hoofdstuk 9. Het beginsel van de beide genoemde verdragen (con-
venties) is, dat de auteurs die onderdaan zijn van een lidstaat in de andere lan-
den dezelfde bescherming genieten als deze landen aan hun eigen onderdanen
verlenen (gelijkstellings- of assimilatiebeginsel). Anders gezegd: het werk van
bijvoorbeeld een Duitse auteur is in Nederland op dezelfde wijze beschermd als
werken van Nederlandse auteurs. Een Duits boek mag dus hier niet worden uit-
gegeven, ook niet in vertaling, zonder toestemming van de auteur.
De conventies – en dit geldt met name voor de BC, waarvan het beschermings-
niveau aanmerkelijk hoger ligt dan dat van de UAC – stellen aan de toetredende
landen voorwaarden met betrekking tot de eigen nationale wetgeving. Wan-
neer de conventie wordt herzien, is toetreding tot de nieuwe tekst voor een lid-
staat dan ook veelal niet mogelijk zonder herziening van de eigen wet, zoals in
1985. De verdere herzieningen van de Auteurswet vloeiden met name voort uit
de implementatie van een groeiend aantal, op dit rechtsgebied steeds belangrij-
ker geworden, EG-richtlijnen. Men kan zelfs zeggen dat het rechtsgebied van
de intellectuele eigendom overwegend Europees recht is geworden.⁴⁸ De wets-
wijzigingen zijn zo talrijk en volgen elkaar zo snel op, dat wel gezegd is dat de
Auteurswet voortdurend in de steigers staat.⁴⁹

1.4 Ontstaan van auteursrecht, omvang en beperkingen

Geen formaliteiten

Anders dan bijvoorbeeld voor het verkrijgen van een octrooi (patent)
geldt, is aan het ontstaan van auteursrecht geen enkele formaliteit als
voorwaarde verbonden.

Dit is in overeenstemming met de BC, die bepaalt dat het genot en de uitoe-
fening van het auteursrecht aan geen enkele formaliteit is onderworpen. De UAC
daarentegen laat dergelijke formaliteiten wél toe; van niet-ingezetenen mogen
de landen die aan hun eigen onderdanen formele eisen stellen, evenwel niet
meer verlangen dan dat alle exemplaren van meet af aan voorzien zijn van het

40 Wet van 20 juni 1996, *Stb.* 364 (in werking getreden op 1 september 1996).

41 Wet van 8 juli 1999, *Stb.* 303 (in werking getreden op 21 juli 1999).

42 Wet van 28 maart 2002, *Stb.* 186 (in werking getreden op 1 februari 2003).

43 Wet van 6 maart 2003, *Stb.* 111 (in werking getreden op 15 juli 2003).

44 Wet van 13 mei 2004, *Stb.* 211 (in werking getreden op 1 september 2004).

45 Wet van 6 juli 2004, *Stb.* 336 (in werking getreden op 1 september 2004).

46 Wet van 22 december 2005, *Stb.* 2006, 25 (in werking getreden op 20 januari 2006).

47 Wet van 9 februari 2006, *Stb.* 60 (in werking getreden op 1 april 2006).

48 D.W.F. Verkade, 'Intellectuele eigendom aan het begin van de 21e eeuw', *Ars Aequi* 2001/5, p. 351 (55).

49 Gerbrandy (1992). Het laatste artikel van de Aw draagt nummer 53, maar de wet bevat inmiddels meer dan honderd artikelen.

Copyright-notice ©	<p>‘copyright-notice’ © plus de naam van de auteursrechthebbende en het jaartal van eerste openbaarmaking van het werk. In een land dat wel bij de UAC, maar niet bij de BC is aangesloten en dat in zijn eigen auteurswet formele voorwaarden stelt (zoals voorheen de VS), is de Nederlandse auteur dus in beginsel alleen beschermd indien hij het genoemde voorbehoud maakt. (Zie over deze internationale kwestie verder par. 9.5.)</p>
Voorbehoud van auteursrecht	<p>Voor zover het Nederlandse recht toepasselijk is, is het dus irrelevant of men op of in het werk een clause aanbrengt als ‘auteursrecht voorbehouden’ of iets dergelijks; ook zonder deze vermelding is men beschermd. Hoogstens kan de clause fungeren als een herinnering daaraan. Een uitzonderingssituatie in verband met wettelijke beperkingen van het auteursrecht, waarbij zo’n voorbehoud wel zinvol kan zijn, komt nog ter sprake in de subparagraaf 6.3.1 en paragraaf 6.11.</p>
Werk	<p>Enkel en alleen door het creëren van een ‘werk’ ontstaat daarop auteursrecht, toekomend aan de maker. Vereist is, dat het werk in een zintuiglijk waarneembare vorm is neergelegd, maar deze hoeft niet per se stofelijk te zijn (improvisatie, redevoering).</p>
Maker, auteur	<p>Creëren is scheppend bezig zijn. Het product daarvan, het ‘werk’, wordt door het auteursrecht in bescherming genomen. <i>Wanneer</i> er nu sprake is van een creatie, een werk in de zin van de Auteurswet, zal worden besproken in hoofdstuk 3, dat handelt over het <i>object</i> van het auteursrecht.</p> <p><i>Subject</i> van het auteursrecht, dus degene aan wie het recht toekomt, is de maker van het werk (of zijn rechtverkrijgende, dat is degene aan wie hij zijn rechten heeft overgedragen of nagelaten). Natuurlijk valt hierbij in de eerste plaats te denken aan de werkelijke maker. Toch zijn er ook situaties waarin een ander dan hij mede (in geval van diverse samenwerkingsvormen) of zelfs uitsluitend (bijvoorbeeld de werkgever) auteursrechthebbende is. Zie hierover hoofdstuk 2. Ten slotte nog dit. Bij het woord ‘auteur’ denkt men vaak alleen aan schrijvers. Auteursrecht hebben echter ook componisten, schilders, beeldhouwers, fotografen, computerprogrammeurs, enzovoort. Ook zij zijn dus auteurs. De Auteurswet hanteert uitsluitend het begrip ‘maker’. In dit boek zullen de beide termen naast en door elkaar, als synoniemen, worden gebruikt.</p>
Definitie van auteursrecht	<p>Art. 1 van de Auteurswet 1912 definieert het auteursrecht als ‘het uitsluitend recht van de maker van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst, of van diens rechtverkrijgenden, om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen, behoudens de beperkingen, bij de wet gesteld’.</p>
Inhoud van het auteursrecht	<p>In haar beknoptheid is de definitie duidelijk en volledig, en vormt zij een goed uitgangspunt bij de bespreking van het auteursrecht. Over de begrippen openbaar maken en verveelvoudigen, die de <i>inhoud</i> van het auteursrecht dekken, handelt hoofdstuk 4. Het gaat hierbij om uitsluitend aan de maker toekomende bevoegdheden met betrekking tot het werk. Niettemin kan deze zijn rechten aan een ander overdragen (zie hoofdstuk 7) of, bij zijn overlijden, nalaten; dat zijn de genoemde rechtverkrijgenden, die op hun beurt zelfstandig de rechten van de maker kunnen uitoefenen.</p>
Rechtverkrijgenden	

Beperkingen

Zoals de definitie al aangeeft, stelt de wet⁵⁰ een reeks beperkingen aan het recht van de maker.⁵¹ Naast de beperking in tijdsduur zijn er de gevallen waarin de wet het auteursrecht een halt toeroept ten gunste van de gerechtvaardigde belangen van anderen (bijvoorbeeld de mogelijkheid tot citeren) of van de gemeenschap (bijvoorbeeld onderwijsdoeleinden); ook de feitelijke (on)mogelijkheden tot controle kunnen hierbij van betekenis zijn (bijvoorbeeld fotokopiëren). Deze beperkingen worden behandeld in hoofdstuk 6. Het persoonlijkheidsrecht (*droit moral*) van de maker, wettssystematisch thuishorend bij de beperkingen van het auteursrecht, is hier ondergebracht in een afzonderlijk hoofdstuk 5.

Aan het begin van dit hoofdstuk werd het auteursrecht omschreven als een waarborg voor de auteur. Uiteraard betekent dat niet een volledige garantie tegen inbreuk. De wet geeft daarom ook mogelijkheden om op te treden tegen inbreukmakers ter handhaving van het auteursrecht.

Inbreuk en handhaving; strafbepalingen

Over de middelen die de auteur ten dienste staan om zijn rechten te handhaven handelt hoofdstuk 8, waarin ook de door de wet gestelde strafsancities ter sprake zullen komen.

50 Ook bij andere wetten kan het auteursrecht expliciet beperkt worden, zoals tot 2003 in de art. 21 lid 3, j° 24 BTMW (zie par. 3.5). Zie voorts P.A. Stein, 'Misbruik van auteursrecht' (art. 3:13 BW), *AMI* 1993/7, p. 123. De Wet openbaarheid van bestuur (WOB) beperkt het auteursrecht van derden niet (art. 11a). Vgl. over deze omstrede kwestie A. Backx, *AMI* 1988/2, p. 30 en *NJB* 1986/1, p. 11; D.W.F. Verkade, *Mediaforum* 1993/1, p. 2; M. Reinsma, *AMI* 2003/5, p. 169.

51 Volgens HR 20 oktober 1995, *NJ* 1996, 682, met noot Spoor (*Dior/Evora*) is die reeks niet als strikt limitatief aan te merken.